

از: عبدالحسین سینقا
اصفهان

بمناسبت هشتاد سالگی آکادمیسین دکتر یان ریپکا مستشرق مشهور چکسلواکی

امسال یکی از بزرگترین دانشمندان ایران‌شناسی که مایه افتخار جهان علم و ادب می‌باشد بسن هشتاد سالگی رسیده است.

«دکتر یان ریپکا» Rypka روز ۲۸ ماه مه ۱۸۸۶ میلادی در شهر «کرومه ریژ» در ایالت «موراوی» چکسلواکی متولد شده است.

آکادمیسین ریپکا استاد زبانهای فارسی، ترکی و عربی در دانشگاه معروف «شارل» پراگ می‌باشد که بعد از دانشگاه سوربن بزرگترین دانشگاههای دنیاست، و بزرگترین نشان کشور چکسلواکی یعنی نشان جمهوری و جایزه دولتی بنام «کلمنت کوتوالد» باوهدیه شده است.

آکادمیسین ریپکا عضو فرهنگستان ایران و دارای دکترای افتخاری از دانشگاه‌های سوربن فرانسه و ورشو و نشان لژیون دونور فرانسه، نشان درجه اول دانش از ایران، نشان عالی جمهوری چکوسلواکی می‌باشد و استاد زبان و ادبیات فارسی دانشگاه پراگ و مؤسس و رئیس انستیتوی خاورشناسی و ایران‌شناسی چکوسلواکی و عضو آکادمی‌های چکوسلواکی، لهستان شوروی، آلمان، انجمن آسیائی فرانسه و انجمن تاریخ ترکیه و رئیس کمیته «طرح بزرگ تفاهم شرق و غرب» یونسکو در چکوسلواکی و رئیس کمیته بین‌المللی تألیف و تدوین فرهنگ بین‌المللی ادبیات کلاسیک فارسی است.

آکادمیسین ریپکا از بزرگترین ایران‌شناسان جهان و در ادبیات قدیم و جدید

فارسی یکی از بزرگترین متخصصین جهان شناخته شده ، مقام شامخ آکادمیسین ریپکا در کنگره بین المللی شرق شناسان منعقدہ در سال ۱۹۶۰ میلادی در مسکو مورد تکریم و احترام دانشمندان جهان قرار گرفت .

آکادمیسین ریپکا مدتہا در ترکیه بمطالعہ در زبان و ادبیات ترکی پرداختہ و یکی از متخصصین ادبیات و زبان ترک بشمار میرود ، این دانشمند بزرگ بیشتر ہم خود را بمطالعہ ادبیات فارسی قرون وسطی و مخصوصاً آثار شاعر شهیر ایران نظامی گنجوی معطوف نموده است و قسمت اعظم آثار نظامی را بزبان چک ترجمہ کرده ، مرحوم وحید دستگردی بنا بر تحقیقات و تتبعاتی کہ در باره نظامی داشت مخصوصاً پرفسور ریپکا ارادت خاص میورزید و در مجله ارمغان تحت عنوان « مہین مستشرق دانشمند نظامی پرست پرفسور ریپکای چکوسلواکی » از ریپکا تجلیل کرد^۱ و عکس ریپکا و شرح حال او را منتشر ساخت^۲

یکی از کتابہای ریپکا « زائر ایران » یا مسافر ایرانی است کہ در سال ۱۹۳۴ تألیف کردہ و از مزایای این کتاب آنکہ طی آن روابط موجود بین فرهنگ ایران و تاریخ و ادبیات تاجیکستان شوروی تشریح شدہ است و در آن کتاب فصل بزرگی بزبان ملی ایران اختصاص یافته است ، ترجمہ آلمانی این کتاب در شهر لایپزیک آلمان بطبع رسیدہ و در ہلند توسط یکی از ناشرین بزرگ بزبان انگلیسی ترجمہ شدہ است ، ترجمہ و انتشار این کتاب بزبانہای فرانسه و لهستانی نیز انجام یافته و امید است چنین کتاب مہم و مفید بزبان فارسی نیز ترجمہ شود . در سال ۱۹۶۳ برای دومین بار این کتاب بوسیله آکادمی علوم چکوسلواکی چاپ و منتشر شدہ است .

شاهکار ریپکا در زمینہ ادب و فرهنگ ایران کتاب معروف او بنام « تاریخ ادبیات ایران » است کہ در یکہزار صفحہ چاپ شدہ و علاوہ بر اصل چک بزبانہای آلمانی

۱ - مجله ارمغان سال شانزدهم فروردین ۱۳۱۴ شماره یک صفحه ۷ تا ۸

۲ - مجله ارمغان سال ۱۶ مردادماه ۱۳۱۴ صفحات ۲۲۱ تا ۲۲۶

انگلیسی، فرانسه و روسی ترجمه گردیده و امید است روزی بفارسی نیز ترجمه و تحقیقات دقیق این دانشمند ایران دوست درباره ادبیات مادر در دسترس و مورد استناد ایرانیان نیز قرار گیرد.

ریپکا در اردیبهشت ماه ۱۳۴۱ نسخه آلمانی این کتاب را با عریضه‌ای بزبان فارسی که بخط خود نوشته بود به پیشگاه شاهنشاه ایران تقدیم نمود و شاهنشاه آریامهر با توجه به نیم قرن خدمات گرانبهای این ایرانشناس بزرگ بفرهنگ ایران پاسخ عریضه‌ی او را با دستخط و توشیح شخصی خود ارسال فرمودند و در این دستخط شاهنشاه از ریپکا دعوت فرمودند که هر موقع مایل باشد بایران که وطن معنوی اوست مسافرت نماید دستخط شاهنشاه و هدیه‌ی ملوکانه در پراک طی مراسم با شکوه مخصوصی با حضور وزیر فرهنگ و روسای آکادمی علوم و دانشگاه‌ها و هیئت سفرای خارجی به پرفسور ریپکا اعطا شد و اکنون اصل آن دستخط در قلاب نفیسی در انستیتوی شرق‌شناسی پراک نگاهداری می‌شود!

متن دستخط شاهنشاه در پاسخ عریضه پرفسور ریپکا بشرح ذیل است:-

دانشمند محترم پرفسور دکتریان ریپکا

نامه شما را همراه با کتاب نفیس «تاریخ ادبیات ایران» دریافت داشتم و از بابت این هدیه پرارزش کمال امتنان را دارم، سالهاست که مردم ایران با تحقیقات استادانه شما درباره ادب و فرهنگ این سرزمین آشنائی دارند و شما را بعنوان یکی از دوستان ارادان واقعی و صمیمی تمدن و فرهنگ خویش گرامی میدارند، یقین است که شما خود درسفری که بهنگام بر گذاری هزاره فردوسی بایران کردید، و همچنین در سایه مسافرتهای خود این علاقه و حق شناسی را از نزدیک شاهد بوده‌اید، مردم ایران که بنا بگفته خود شما بیش از هر ملت دیگری در جهان بادبیات خویش دلبستگی دارند فراموش نمیکنند که از هنگامیکه شما در سال ۱۹۱۱ نخستین نوشته تحقیقی خود را

۱ - روزنامه کیهان شماره ۵۹۱۵ مورخ ۲۰ فروردین ۱۳۴۲ سرمقاله تحت

عنوان «دعوت شاهنشاه یک ایرانشناس بزرگ امشب بطهران می‌آید»

درباره بهارستان جامی انتشار دادید تا کنون درست پنجاه سال است که فعالیت مستمر و خستگی ناپذیر شما صرف معرفی جنبه‌های مختلف ادب، عرفان و زبان‌شناسی ایران بدنیای غرب شده است و برای من مایه خوشوقتی است که در این فرصت از جانب خود و همه ملت ایران این نیم قرن حیات پرافتخار ادبی را بشما تبریک بگویم و سالیان دراز موفقیت‌های بیشتری را در این راه برای شما آرزو کنم.

بسیاری از آثار شما تا کنون در مجلات و نشریات مختلف ایران، انتشار یافته و عدهٔ بیشماری از مردم ما آنها را خوانده‌اند، خود من مقاله تحقیقی جالبی را که شما دربارهٔ نظامی و هفت پیکر او بزبان فرانسه نوشته و در آن از اثر این سخن‌سرای بزرگ‌ما بعنوان عالیترین نمونه نوع خود در تمام جهان تجلیل کرده‌اید باعلاقه بسیار خوانده‌ام و کتاب «تاریخ ادبیات ایران» را نیز که قبلاً از انتشار آن اطلاع داشتم با همین علاقه‌مندی خواهم خواند.

من از خدمات گرانبهای شما بفرهنگ و ادب که نسیال ایران که اکنون خود شما یکی از اجزاء معنوی آن هستید، و همچنین از مساعی خالصانه همکاران تان در قسمت ایران‌شناسی انستیتوی شرقی پراگ بنام ملت ایران تقدیر میکنم و بدیهی است که اگر وضع مراجعی شما اجازه دهد، در هر موقع که مایل باشید با کمال میل آماده پذیرائی از شما در کشوری که حقاً وطن دوم شماست خواهیم بود.

«کاخ سفید سعدآباد نهم خرداد ۱۳۴۱»

ریکا طی عریضهٔ مفصلی که بحضور شاهنشاه ایران تقدیم داشته پس از سپاسگزاری از مراحم ملوکانه مینویسد:

«فرمایشات مبارک ملوکانه که ایران را میهن دوم جان‌نثار دانسته‌اند روح و قلبم را تحت تأثیر قرار داده است زیرا علاقهٔ جان‌نثار با ایران و تاریخ با عظمت این کشور باستانی و تمدن آن فوق تصور است، جان‌نثار همواره گفته و نوشته‌ام که تمدن باستانی ایران از قدیم‌ترین ادوار تاریخی سر مشق ملل دور و نزدیک بوده است.

مطالعهٔ تاریخ ادبیات ایران و ترقیات کشور پهناور آن اعلیحضرت نه تنها

سرلوحه خدمات فرهنگیم بوده است بلکه تحقیق بیشتر در آن موجبات تشویق جان نثار را در این راه فراهم ساخته و باعث گردیده است که همواره خدمات فرهنگی خود را در این راه دنبال کنم.

جان نثار مدیون سرنوشت خود هستم که دقت خود را برای تشریح مدنیت ملتی که تا این پایه در راه مدنیت بشرفدم برداشته است صرف کرده ام.

پس از سی سال که از تاریخ اقامت جان نثار در ایران میگذرد هنوز کوچکترین خاطره‌ای را از آن دوره و تماس با ملت مهمان دوست ایران فراموش نکرده‌ام و بهین جهت بانهایت افتخار و سپاسگزاری دعوتی را که از جان نثار فرموده‌اند قبول کرده و امیدوارم افتخار شرفیابی به پیشگاه مبارک ملوکانه رادک نموده خاطرات اقامت سابق خود را در ایران عزیز تجدید نمایم.

جان نثار اطمینان دارم که ایران عزیز تحت رهبری شاهانه همقدم با کشورهای عالیترین فرهنگ دنیا را دارند سرعت پیش خواهد رفت و جان نثار افتخار خواهم داشت که ناظر آن پیشرفت بوده و برای معرفی موفقیت‌های کشور باستان ایران بسهم خود کوشش نمایم.

این بود قسمتی از عریضه ریپکا که بخط فارسی خود نوشته و بحضور شاهنشاه ایران تقدیم داشته است.

ریپکا در جشن هزاره فردوسی بایران آمد و بحضور اعلیحضرت فقید باریافت و مورد تجلیل خاص قرار گرفت و روز چهارشنبه ۲۱ فروردین ۱۳۴۲ نیز بنا بدعوت شاهنشاه ایران با اتفاق خانم خود بایران آمد و بحضور اعلیحضرت همایون شاهنشاه ایران شرفیابی حاصل کرد و مورد تفقد و مرحمت مخصوص قرار گرفت.

ریپکا در مصاحبه مطبوعاتی وزارت دربار بفارسی شیرینی چنین گفت: «۳۰»

۱- روزنامه اطلاعات شماره ۱۱۰۶۴ مورخ ۱۳۴۲/۱/۲۱

۲- تهران زورنال شماره ۲۶۶۱ مورخ ۱۸ آپریل ۱۹۶۳ مطابق ۱۳۴۲/۱/۲۸

سال قبل از این پس از یکسال اقامت در خاک مقدس ایران با توشه فراوان و قلبی آکنده از مهر ایران به چکسلواکی مراجعت کردم جدا شدن من از ملت نجیب ایران که تحت رهبری اعلیحضرت رضاشاه بسر میبردند برایم خیلی ناگوار بود و حالا بانهایت مسرت پس از ۳۰ سال بدعوت شاهنشاه من باز بایران آمدم و در میان شما هستم ، همه کس بمن میگفت در این مسافرت دیگر آن تهران و ایران ۳۰ سال پیش را باز نخواهم شناخت و حالا که بایران آمدهام می بینم که واقعاً تهران طوری تغییر کرده است که باور کردنی نیست در ۳۰ سال پیش جمعیت تهران کم و بیش يك كرور (۵۰۰ هزار نفر) بود و حالا مثل اینکه چهار كرور جمعیت دارد ، ترقیات در تمام شئون دیده میشود و هر چه ملاحظه میکنید در نتیجه پیش بینی و خدمات اعلیحضرت رضاشاه کبیر و خدمات اعلیحضرت محمد رضاشاه است، اجازه بدهید که من بملت ایران بمناسبت این همه پیشرفت تبریک بگویم، من یکماه در میان شما خواهم بود من حالا در سن ۷۷ سالگی هستم مسافرت در این سن آنقدر آسان نیست، اعلیحضرت همایونی بمن فرمودند ایران وطن دوم شماست و من نیز کاملاً تأیید میکنم» پرفسور ریپکا در این مصاحبه سخنان خود را با این بیت از حافظ پایان داد :

چنان پر شد فضای سینه از دوست که فکر خویش گم شد از ضمیرم

ریپکا در این جلسه مطبوعاتی راجع به خود مطالبی گفته که ذکر آن لازم

و مفید بنظر میرسد .

او گفت «من ۳۰ سال قبل بمناسبت جشن هزاره فردوسی بایران آمدم و قبل از آن نیز ایران را میشناختم . تحصیلات من در دانشگاه وین بفارسی و عربی و ترکی بوده است در پراگ نیز هم اکنون يك انستیتوی شرق شناسی وجود دارد ، تألیفات من درباره ایران زیاد است و شاید متجاوز از ۳۰۰ مقاله و رساله و کتاب درباره ادبیات و دانشمندان و شعرای ایران تا کنون برشته تحریر در آوردهام ، تخصص من بیشتر در ادبیات فارسی بعد از اسلام است ، در چکوسلواکی هم اکنون شاگردان زیادی در رشته

ایران‌شناسی مشغول تحصیل هستند، در آنجا ما یک متخصص برجسته در خط میخی و پهلوی داریم بنام «پروفیسور اوتو کاکریم» وی دو کتاب راجع به مزدا و زرتشت نوشته است آثار شعرای ایران مانند نظامی گنجوی و عمر خیام و حافظ و فردوسی و چند شاعر ایران تا کنون هر یک چندین بار بطبع رسیده و علاقه‌مندان زیادی در خارج دارد من تا کنون ۲۰ بار منظومه هفت پیکر نظامی گنجوی را خوانده‌ام و هیچگاه از خواندن آن سیر نمی‌شوم و باید بگویم که هفت پیکر نظامی عالی‌ترین اثر رمانتیک جهان است و تا کنون اثری باین ظرافت و لطافت و رمانتیک در ادبیات جهان بوجود نیامده است.

بسیار جای خوشوقتی و افتخار بود که در اوایل سال ۱۳۴۲ دیدار ریپکا در اصفهان نصیب نگارنده این سطور گردید و از نزدیک قیافه روشن و چهره تابناک این دانشمند ایران‌دوست را زیارت کردم و برای ساعتی از مصاحبت این شخصیت بزرگ علم و ادب بهره‌مند و مستفیض شدم و امیدوارم در کنگره بزرگی که از مستشرقین جهان قرار است در آینده در تهران منعقد گردد باز هم موقعیت و موفقیتی پیش آید که دوستان ایرانی ریپکا از تجدید دیدار با او مسرور و متفخر شوند، در خاتمه بنام یک فرد ایرانی دوست و علاقه‌مند به اکادمیسین ریپکا از گوشه اصفهان سلام و درود خود را بوسیله شعری که در باره هشتادمین سال این نابغه علم و ادب سروده‌ام تقدیم اومیسازم و آرزو مندم سالیان دراز بادامه خدمات عالییه خود نسبت بعلم و ادب و عالم انسانیت و مخصوصاً آثار ادبی ایران موفق و کامروا باشد.